

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

“KAYBIN AĞIRLIĞI”

Kılavuz Öğretmen: Fatma UĞUR

Öğrencinin Adı: Zeynep İlayda

Öğrencinin Soyadı: Gürcüm

Diploma Numarası: 1129-089

Sözcük Sayısı: 3998

Araştırma Sorusu: Adnan Binyazar'ın Ölümün Gölgesi Yok adlı romanında

“kaybediş” ve “ölüm” gerçeği nasıl ele alınmıştır?

ABSTRACT (ÖZ)

Kaybın Ağırılığı adlı tez çalışmamda “Ölüm ve Kaybediş” temasını ele aldım. İnsanın yaşamsal varlığının sınırları sayılan doğum ve ölümün en temel gerçeklik olması tez konumu belirlememde etkili oldu. Bunun için Adnan Binyazar’ın Ölümün Gölgesi Yok adlı romanını belirledim. Bu yapıtı seçme nedenim hem yapıtın zengin içeriğiyle yazınsal değer taşıması hem de hazırlayacağım çalışma için uygun temayı içermesidir. Yapıtta roman kişilerinden Adnan ve Filiz’in aşkları, bağlılıkları, ölüm gerçekliğiyle yan yana yer almış, anlatılanlar zaman sıçramaları içerisinde yansıtılmıştır.

Tez çalışmamı planlarken zaman sıçramalarını giderdim ve ölüm gerçekliğini; etkisinin hissedilmediği, gölgesinin hissedildiği, gerçekliğin yaşandığı ve kabul edildiği olmak üzere dört evrede inceledim. Öncelikle roman kişisi çiftlerin ölümden uzak zamanlarına yer verme nedenim kaybın etki gücünün derinlikli hissedilmesinde ölçüt oluşturmasıdır. İncelemem sonucunda ölümün uzak gibi görünse de insan yaşamının en temel gerçekliği olduğu sonucuna ulaştım.

Sözcük Sayısı: 131

İÇİNDEKİLER

ÖZ	2
GİRİŞ	4
1.ÖLÜMÜN GÖLGESİNİN DÜŞMEDİĞİ DÖNEM	6
2 ÖLÜMÜN GÖLGELEDİĞİ DÖNEM	12
3. ÖLÜM	14
4. ÖLÜMÜ KABULLENİŞ	16
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	19

GİRİŞ

Hayatın, doğmak, büyümek kadar doğal, bir o kadar da kabullenmesi zor sonu, “ölüm”, hiç şüphesiz insan varoluşunun en temel gerçekliğidir. Tarih boyunca, insanlar yaşam kadar ölümün de farkına varıp; bunu farklı yollarla yansıtmışlardır. “Ölüm” teması yazınsal metinlerde de yer almış, yazarlar bunu doğrudan ya da yan temalardan biri olarak işlemişlerdir.

Ölüm gerçekliği, günümüz yazarlarından Adnan Binyazar’ın, “Ölümün Gölgesi Yok” adlı eserinde de temel sorunsal olarak işlenmiştir. Adından da anlaşıldığı gibi, “ölüm” gerçekliğini yazar, kendi yaşantısıyla bire bir örtüştürerek işlemiş, kendisini anlatıcı özne olarak kullanıp gerçek kişi ve uzamlardan yararlanmıştı. Yapıtta, aşkla başlayan bir evliliğin ardından eşini, sancılı bir hastalık süreci sonrasında kaybeden anlatıcı özne yoluyla “ölüm” gerçekliğinin etkileri işlenmiştir. Romana yansıyan gerçeklik, aşk ile bütünleşen, ‘tamlaşan’, iki yarımın yitirilmemesi için verilen mücadelenin yansıdığı görülmektedir.

Yazar ölüm gerçekliğini anlatıcının yaşadıklarıyla aktarmış, kurguyu eşi Filiz’in hastalığının ilerlemiş safhalarından başlatmıştır. Bunu Almanya uzamında, eşini kaybediş sürecinde duyumsadıklarıyla, geçmişte okuyup değerlendirdiği ve etkilendiği yapıtlardan, yaşam boyu biriktirdiklerinden süzdükleriyle zenginleştirmiştir. Yapıtta, geri dönüşlerle anlatıcının Diyarbakır’da geçen çocukluğuna inilmiş, Filiz’den önce tanıştığı kızları/kadınları, eğitim hayatını ve Çorum’da Filiz ile kesişen yolları ve ancak ölümle ayrılan birliktelikleri anlatılmıştır.

Anlatıcı, içinde bulunduğu gerçeklikleri birçok filozof, yazar ve şairin sözlerinden göndermeler yaparak ortaya koymuştur. Satır aralarında yer yalan sözlerin her biri ayrı bir derinlik taşımaktadır. Bu göndermeler, kurguda anlatıcının iç gerçekliğini yansıtmakla birlikte, yapıtın temel sorunsalı olan “ölüm” çevresinde oluşturulması yönüyle de önem kazanmıştır. Romanda, ölüm gerçekliği işlenmesine rağmen, köy

enstitüleri, eğitim, kadının ve erkeğin toplumdaki yeri, kadın-erkek ilişkileri, evliliğe bakış, kültür çatışması ve değişimler gibi birçok yan izleğe de yer verilmiştir.

Anlatıcının eşiyle olan birlikteliğinin aşamaları "Ölümün Gölgesinin Düşmediği Dönem, Ölümün Gölgelediği Dönem, Ölüm ve Kabulleniş" başlıkları altında incelenmiştir. Anlatıcı ve eşinin ölümle sonlanan fiziksel birliktelikleri, A'dan Z'ye uzanan bir zaman dizgisinde incelenmiştir. Tez çalışmasında bu dönemlere başlıkların sınırladığı zamanların çerçevesinde bakılmıştır.

Tez çalışmasının ilk bölümü, Adnan ve Filiz'in gençlik yıllarından hastalığın başlangıcına kadar geçen süreci kapsamaktadır. Bu dönemi, "Ölümün Gölgesinin Düşmediği Dönem" başlığı altında incelemek mümkündür çünkü bu Adnan'ın ve Filiz'in gençliklerinin de etkisiyle ölüm gerçekliğinden habersiz yaşadıkları dönemdir. Bu birliktelik yaşanan dönemin sadeliğiyle bütünleşmiştir. Anlatıcı özne ve eşi mutluluklarını kendi içlerinde yaratmış ve çoğaltmışlardır.

"Ölümün Gölgelediği Dönem" ise, hastalık sürecini kapsamaktadır. Anlatıcı ve eşinin, hayatlarına ölümün gölgesinin düştüğü bu dönem; hastane uzamıyla ve ölüm düşüncesiyle ilk kez tanıştıkları, hayatlarının değişime uğradığı zamanı kapsamaktadır. Kurgunun zaman dizgisi, anlatıcının "ölüm"le tanışması ve sonrasında "Ölümü Kabullenmesi" başlığında ele alınmıştır. Anlatıcı, bu dönemi de işlerken duyumsadıklarını göndermeler aracılığıyla, geçmişteki anılarıyla özdeşleştirerek aktarmıştır. Tezde, yazarın ilgili dönemleri aktarırken kullandığı alıntılar, yaşananlar ile ilişkilendirmesiyle de incelenmiştir. Alıntılar ve öyküler, yazarın eşi Filiz'le yaşadığı dönemlerde duyumsadıkları ve deneyimledikleriyle anlamsal bir bütün oluşturmaktadır.

Ölüm teması, romanın her tümcesinde kendini duyumsatmaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Hititli Kız adlı eserinden "*Gömüldü ya Çorum toprakları hep açar*" dizeleri ile başlayan romanda, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın eşi Filiz için yazdığı şiir armağanı dizeler, yapıtın içeriğine dair bir ipucu izlek niteliğindedir. Bu gibi göndermeler, romanda "ölüm" gerçekliğinin anlatıcı öznenin iç gerçekliğinde yarattığı buhranlı ruh halini ve karşılaştığı bu güç durumu aktarmak amacıyla kullanılmıştır.

Ayrıca, yapıtta göndermeler anlatıcı öznenin iç gerçekliğinin yanı sıra anlatıcının dimağında yer eden geçmişten süzdüğü anıları ve dış gerçeklikteki esenliksiz durumları aktarmak için kullanılmıştır. “*Sanki güzelliğin; / ‘Sen beni benden çok yaşayacaksın’ derdi.*” dizeleri anlatıcı ve eşi arasındaki sağlam bağın ve bencillikten uzak aşkın sembolüdür.

Romanın zaman sıçramalarıyla anlatılan akışında, çok sayıda filozofun ve yazın insanının tümcelerinden alıntılara yer verilmektedir. Romandaki bölümlerin her birinin başında Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı ve Binbir Gece Masalları’na ait alıntı ve göndermelerin yanında William Shakespeare, Yvan Goll, Anna Ahmetova, James Joyce, Boris Pasternak ve Colm Toibin gibi yabancı sanatçılara da başvurulduğu görülmektedir. Yapıtta, Behçet Necatigil, Necip Fazıl Kısakürek, Fuzuli, Ayfer Tunç, Yahya Kemal Beyatlı, Gustave Flaubert, Cervantes, Lorca, Çehov, Dostoyevski ve Albert Camus’tan da alıntılar da yer almaktadır. Fazıl Hüsnü’nün şiirinde örneklendiği üzere, bu göndermelerin her biri belli bir durumu yansıtmak ya da kurgudaki duygu yoğunluğunu güçlendirmek bakımından işlevseldir. Göndermelerin dışında, Adnan ve Filiz’in yaşadıkları bazı olayların ayrıntılarıyla betimlenmesi de kaybediş gerçekliğinin anlatıcı ben’e etkisini yansıtmaya açısından önemlidir. Kaybın ve hastalığın getirdiği yalnızlık, hem Adnan’ı hem de Filiz’i sarmalamakla kalmamış aynı zamanda dış ve iç gerçeklikleri arasındaki dengeyi de zaman zaman bozmuştur.

1.ÖLÜMÜN GÖLGESİNİN DÜŞMEDİĞİ DÖNEM

Çalışmanın bu bölümü, Adnan ve Filiz’in gençlik yıllarından hastalığın başlangıcına kadar geçen, ölüm gerçekliğinden uzak yaşadıkları süreyi kapsamaktadır. Bu süre, mutluluklarını kendi doğallığında duyumsadıkları ve çoğalttıkları dönemdir. Fakat anlatıcı özne Adnan’ın bakışından ‘mutluluk dolu’ olarak yansıyan bu dönemin önemi, bu güzellikten yoksun geçen önceki zamanın irdelenmesiyle daha derinlikli anlaşılabilir. Okur böylece birbiriyle uyumu ve mutluluğu varlık/yokluk temelinde değerlendirebilmektedir.

Romanın ilk bölümü, odak figürün çocukluk yıllarına dair birçok bilgiyi içermektedir. Bu bilgiler, roman kişinin sahip olduğu küçük mahalle algısından yansıyanlardır. Çocukluk dünyasını, göğün bittiğini sandığı yüksek dağlar ve ovalarla sınırlayan yazar, bu görüşünü uçurtma uçurduğu güne ait bir anısıyla somutlamış, sembollerle yansıtmıştır. Anlatıcı öznenin küçük mahallede yetişmiş her insan gibi yaşadığı çevreden ötesini tanıması zaman almıştır. “(...) *bahar bulutlarının ötelinde başka insanların, ülkelerin, ırmakların, çayırların, kuzuların, böceklerin olduğundan haberim yoktu. Bir gün göğün bittiği yere ulaşacak, oraların ötesini görecektim*” (Binyazar, 21)

Mahalledeki çocukların uçurtma, kendisinin ise kırmızı bir balon uçurduğu sırada sık sık onlara yetişmeye çalışmasından söz etmesi, anlatıcının eğitim yıllarında yaşadığı zorlukları yansıtan bir ipucu izlek olarak değerlendirilebilir. Binyazar, eğitim hayatı boyunca, kendini büyük şehirlerde doğup büyümüş öğrencilere göre her zaman daha fazla çalışması gerektiğini düşünmüştür. Bunun yanı sıra, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olarak istenilen düzeye ulaşmanın zaman aldığını fark etmiştir. “*Adımlarım beni varacağım yere tezce ulaştıracak hıza ulaşmamış daha*” (Binyazar, 21) Uçurduğu balonu elinden kaçırıp, göğün bittiği yere gidip almayı düşlemesi de Binyazar’ın eğitim ve öğretim hayatındaki azmini ve cesaretini sembolize eden bir diğer ipucu izlektir.

Adnan Binyazar’ın Filiz ile tanışmadan önceki hayatını içeren bu bölümde, hayatında yer alan kadın olgusunu ve aşık olduğu kadınları / kızları ele almak yerinde olacaktır. Yukarıda da sözü edildiği biçimde onun dünyasında Filiz’in derinlikli yeri, öncesinde yaşadığı duygusal ilişkilerle tanımlanabilecektir. Yazar, kadını çocukluğunda ilk olarak çalışan, üreten, hayatı var eden bir cins olarak tanımıştır. Bu nedenle kadınları, üretim düzeneğinin yaratıcısı olarak görmektedir. Genel algıya göre toplumun kadına yüklediği çeşitli rollerin farkındadır. Kadın, erkeklere hizmet etme, erkek çocuk dünyaya getirme, çalışıp evine maddi destek sağlama yükümlülüğündedir. Buna karşın, yazar kadını büyüleyici ve hayranlık verici bir varlık olarak görmektedir. “*O, sevgi yaratıcısıydı; koruyuculuğunu gülüşüyle, yürüyüşüyle, okşayıcı dokunuşlarıyla göstermenin üslubu doğasında vardı.*”(Binyazar, 52) Ayrıca, kişilik çözümlemesini yaparken, annesinin onu sevmesine rağmen bunu göstermedeki yetersizliğinin hayatını büyük ölçüde etkilediğini, bir sevgi yoksunluğuna neden olduğunu belirtmektedir. Her kadında sevmeyi, hayranlık

duymayı sağlayacak bir özellik bulabildiğini ve düşsel gücünün de etkisiyle o kadını idealize ettiğini itiraf etmektedir. Kendisine sevgi besleyen kadınları da ‘*duygu gönencinin kraliçesi* (Binyazar, 52)’ olarak nitelemiş; kendisi için çok büyük öneme sahip olduklarına dikkat çekmiştir.

Filiz’le tanışması, yazarın hayatının dönüm noktasıdır. Öğretmen- öğrenci ilişkisinin yarattığı bir imkansızlıklar içinde yeşeren bu aşk, yazara aşkın sadece güzel değil aynı zamanda kederli duyguları da yaşattığını göstermiştir. “*Sevgi bu muydu? Buysa, niye yüzünü her gördüğümde içime kırık duygular doluyordu?*” (Binyazar, 90)

Adnan’ın Filiz ile ilişkisi, hayatındaki diğer kadın ve kızlardan birçok bakımdan farklılık göstermektedir. Filiz’in ayrıcalığı, Adnan’ın kendini yetersiz ve kötü hissettirecek bir duygu yaşatmamış olmasıdır. Odak figür Adnan’ın ilk aşkı, ilkokul dördüncü sınıfta uzaktan hayranlık beslediği *içe korku salacak* kadar güzel bir kıza duyduklarıdır. Koridorda neredeyse çarpışmaları üzerinde kızın saklamaktan dahi çekinmediği aşağılayıcı yaklaşım, odak figürü küçük yaşına rağmen çok etkilemiş, onun bir köşede ağlamasına neden olmuştur. Bunun dışında, kız tek başına otururken Binyazar’ın yanına gitmesi üzerine kızın koşarak uzaklaşması, ertesi gün arkadaşına ‘bu çirkin çocuk bana bakıyor’ diyerek Binyazar’ı göstermesi onun kadın-erkek ilişkilerindeki algısını şekillendirmiştir. ‘Düş, umut, çöküntü’ olarak tanımladığı bu aşk, yazarın çocuk yaşta aşkı acıyla özdeşleştirmesine neden olmuştur. “*O gün bu gündür, gönlümde ‘acılar dağının’ dumanı tüter*” (Binyazar, 58) Ne var ki, ilk aşkın aksine Filiz daima Adnan için mutluluk kaynağı olmuştur.

Eşi Filiz’in, odak figür Adnan’ın duygusal boşluklarını kayıtsız koşulsuz sarmalayarak iyileştirmesine bir diğer örnek de on beş yaşlarındayken komşunun kızıyla yaşadıkları gösterilebilir. Adnan, köy enstitüsü öğrencisiyken, baba ocağının bulunduğu Diyarbakır’da yatağına kadar gelen komşu kızın beklentisine karşılık verememiştir. Çünkü, duygu dünyasındaki korkuları ve güçsüzlüğü anlatıcı öznenin en büyük engelleyicisi olmuştur. “*Kahkahası sokaklara taşan bir kızdı. Güzelliği dört bucağa yayılmıştı, her gün bir isteyeniyi çıkıyordu. (...) Güzelliği beni çektiği kadar korkutuyordu da. Öylesine güzel bir kıızı sevecek cesaretim yoktu.*” (Binyazar, 59) Adnan’ın Filiz’le evliliği ondaki bütün bu korkuları, güçsüzlükleri yok etmesi bakımından çok önemlidir. Hatta Adnan, bu durumu insanlığın genel sorunu olarak

değerlendirmektedir. *“Evrimselleşme aşamasında, korkuyu alt edecek bir duygunun gelişmemiş olması ne kötü! Soluğumla konuşarak, ‘Git,’ dedim, sıkıştırılmış bir kız gibi yalvardım; ‘git, babam görürse ikimize de demediğini komaz!”* (Binyazar,63)

Adnan üzerinde üniversitede dansa kaldırdığı kız da iz bırakmıştır. Kadınlarla ilgili olarak *“Elimizin eline değmesi zina değilse de yakındı”* (Binyazar, 71) algısıyla yetişen anlatıcı özne, diğer erkeklere özenerek dansa kaldırdığı bu kızla temas edince ürpermiş ve titremiştir. Bu etkiyle kızı dans alanının ortasında bırakarak uzaklaşmış, arkadaşlarının alaylarına maruz kalmıştır. Ancak, kızın etkisinden kurtulamamış, uzaktan onu izlemeye başlamıştır. Yetiştığı ortam dolayısıyla *“elinin değdiği bedende hak sahibi olduğunu”* (Binyazar, 72) düşünse de alaya alınmayı göze almış, gara gidip otobüsteki kıza el sallamıştır. Onu hiç tanıyamıyormuşçasına davranan bu kız da Adnan’ın ruhunda incinmişlik duygusu yaratmıştır. Karşısındakinin duygularına karşılık vermese bile onları önemseyen ve insanları kırmaktan daima kaçınan Filiz, tanıdığı diğer kızların aksine Adnan üzerinde yapıcı, onarıcı rol oynamıştır.

Bu farklılıkların yanı sıra, Adnan’ın hayatından Filiz’le benzerlikleri olan kadınlar/kızlar da geçmiştir. Staj için gittiği köy okulun yanındaki çeşmeden su taşıyan kız buna örnek oluşturmaktadır. Her kadında hayranlık verici yetenekler keşfeden Binyazar, bu kızın yürüyüşü ve salınışı karşısında duyarsız kalmamıştır. Uzaktan görmesine rağmen, her geçişini sabırsızlıkla, aşkla beklediği bu kız, Adnan’ın öğrendiği üzere eğitim çağında olması gerekirken iki çocuklu bir genç kadındır. Anlatıcı özne Adnan, çok istemesine rağmen çeşitli zorluklar nedeniyle okuyamadığını öğrendiği bu genç kadına karşı duygularını bastırmak zorunda kalmıştır. *“Tomurcuğu dolu yemiş ağaç gibi, daha onmadan, meyvelerim dibine dökülmüştü.”* (Binyazar, 70) Bu durum, odak figürün toplumun kalıplaşmış değerleri karşısında isteklerini bastırmayan cesur kadınlara duyduğu ilgiyi göstermektedir. Filiz de öğretmenine duyduğu ilgiyi, topluma rağmen, bastırmayan ve sahiplenen cesur bir kadındır. Onun bu özelliği, Adnan’ın Filiz’i yüceltmesinde ve ona hayranlık beslemesinde büyük bir etkidir.

Adnan’ın dünyasında Filiz’le kıyaslanabilen kadınlara/kızlara ikinci olarak, ‘bluzu narçiçeği renkli resim öğrencisi kız’ gösterilebilmektedir. Anlatıcı özne, Filiz’de olduğu gibi bu kızın da masum güzelliğinden etkilenmiştir. Bu kız anlatıcı için sevgideki

masumiyeti simgelemektedir. Beslediği hayranlık onu anlattığı her cümlesinde yer bulmaktadır. “*Gülmüyordu. Gülmek için doğmuştu o.*”, “*Kalın giyinse kalının, ince giyinse incenin güzeliydi o*” (Binyazar,72) Delikanlılığın ateşine rağmen bu kıza saf bir ilgiyle bağlı olması, anlatıcıdaki ince ruhun, duygusallığın ve aşka saygının bir göstergesidir. Anlatıcı özne Adnan ulaşamadığı bu kızın öldüğünü yıllar sonra öğrenmiş, onu gözünde her canlandırışında seyrettiği tabloda aradıklarını düşünmüştür.

Anlatıcı öznenin eksik bütün sevgilerinin tamamlayıcısı Filiz’in seven ve kucaklayan özellikleri, onun için büyük önem taşımaktadır. Adnan, sevginin bir suç sayılıp bastırıldığı ortamlarda yetiştiği için, Filiz’e aşık olmuş bir öğretmen olarak, korku duymuştur. Karkma nedeni gördüğü sevda örneklerinin düğünle bitmesidir. “*Sevginin değil, törenin kuluyduk.*” (Binyazar,91) Böyle bir toplumda, Filiz ile yazarın bakışmaları sınıf içinde ve dışında dedikodulara yol açmış, durum neredeyse Filiz’in başka okula alınmasına kadar gitmiştir. Ancak Adnan’ın ciddiyetini belirtmesi sonucunda bu ilgi, okul bitiminde onların evliliğiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca, toplum tarafından kabul görmemesine karşın Filiz’in aşkının arkasında durma cesareti anlatıcı özneyi çok etkilemiştir.

İlk bölümde yer alan, Filiz’in, odak figüre anlattığı ‘Saraylı Kız’ öyküsü bilindik bir kurgudan çok Filiz’in hayal gücünün ürünüdür. Ne var ki, odak figür tüm benliğiyle bu anlatının içindedir. Hatta adeta küçük bir çocuğun annesini kimseyle paylaşamaması gibi kıskançlık krizlerine girmektedir. Anlatıcı özne, kurgu bile olsa eşini başkasıyla düşünmek bir yana gözünden sakınmaktadır. “*(...) kocan yok muydu yanında? Diye sormuştum. Belleğinde böyle bir sahne yoktu. Allahtan yoktu! Bir de kocasından söz etseydi kıskançlıktan çıldırırdım. Oohhhhhh! Yalnız başına, tanımadığı insanlar arasındaydı!*” (Binyazar, 29)’. Ayrıca, kafasında, kendini bir derviş olarak öyküye dahil etmekte ve sultanın kızı yerine düşündüğü Filiz’le asla birlikte olamayacağını düşünerek kendini küçük görmektedir. Bu yazarın, eşine beslediği sonsuz hayranlık ve sevginin bir diğer göstergesidir.

‘Ölümün Gölgesi Yok’ adlı romanda, Adnan Binyazar’ın hayatını derinlemesine etkileyen duygusal ilişkilerinin yanı sıra, Türkiye’nin politik gerçekliği de yer almaktadır. Bunlardan en belirgin olanı, 27 Mayıs İhtilali’nin Anadolu kırsalına

yansımasıdır. Askerin yönetimi devraldığı haberinin ilk geldiği sıralarda, Binyazar' ın çalıştığı okulun bekçisinin yaklaşımları, değerlendirmeleri, darbenin sadece ideolojik boyutunu yansıtmaz. Böyle değişimlerin kırsalda yaşayan insanın yaşamla bağı, bilgisinin sınırlarını da göstermektedir: *“Hükümet yıkıldı dediler, buradan görünüyor, aha bak, olduğu gibi yerinde duruyor! Gelecek diyolla ya, elleham asker de geleceği yok”* (Binyazar,124)

Evlenme sürecine giren Adnan ve Filiz'in ilişkisine ihtilalin gölgesi düşmüştür. Adnan, politika üzerine yaptığı bir değerlendirmenin doğru yorumlanamaması üzerine tutuklanmıştır. Bu durum, Adnan Filiz aşkı için bir sınav olmuştur. Filiz'in ailesi Adnan'a duydukları güveni ve inancı sonuna kadar sürdürmüşler, aynı günün sabahında karakolda ifade veren Adnan öğleden sonra evlenmiştir. *“O gün sabahleyin sorguya gidecek, öğleden sonra nikahlanacaktım.”* (Binyazar, 135) Anlatıcı öznenin evliliğinin de içine dahil olduğu toplumda ataerkil toplum anlayışı hüküm sürmektedir. *“Sevinci yaşama da erkeklerin hakkıydı”* (Binyazar, 139) Ne var ki, Binyazar ailesi bu genellemenin dışında yer almıştır. Bu durum, bayramlarda, diğer birçok erkeğin aksine, elini öpen eşinin elini ve yanaklarını öperek karşılık vermesinden anlaşılabilir. *“... evin reisiyim; o öper ben öpmem demezdim; ben de onun, evi güzellikle yeniden yaratan ellerini öperdim.”* (Binyazar. 161)

Anlatıcı özne ve eşi Filiz'in, hastalıkla tanışmaya kadar yaşadıkları evlilik süreci yapıta masal atmosferinde sunulmuştur. Çorum'da geçen bu hayat, iki kişilik olmasına karşılık bayram şenliği içindedir. Karşılıklı sevgi ve dayanışmanın gücü bu birlikteliği özel kılarken, bu özellik ölüm ve kaybın derinliğine ölçüt oluşturmaktadır. Bunun yanında *“Ölümün Gölgesinin Düşmediği Zaman”* diliminin simgesi durumundadır.

2. ÖLÜMÜN GÖLGELEDİĞİ DÖNEM

Çalışmanın bu bölümü, Filiz'in hastalık sürecini kapsamaktadır. Anlatıcı özne ve eşinin hayatlarına ölümün gölgesinin düştüğü bu dönem, aynı zamanda zamanlarının

büyük çoğunluğunun hastane uzamında ve ameliyattan ameliyata koşturarak geçen yorucu ve yıpratıcı süreci kapsamaktadır.

Anlatıcı özne Adnan, Filiz'in hastalığını öğrendikleri andan itibaren hayatlarını düzenlemeye çalışmıştır: *“Loş koridorlar, ameliyata gidişler, çıkışlar, uyanma odasının kapısında beklemeler, narkozun etkisi, tahliller, patoloji sonucu, gözü doktorun yüzünde çakılıp kalmalar, kuşkulu bakışlar, ağızdan çıkacak tek sözcüğün yıkıma ya da sağaltma götüreceği umut arayışları...”* (Binyazar, 154) Hem Filiz hem de Adnan bu temponun içinde giderek kötüleşmekte ve umutlarını kaybetmektedir. Özellikle de kısa süreli iyileşme sürecinin ardından gelen hastalık, ikisinin de dengelerini alt üst olmasına neden olmuştur.

Yine böyle bir iyileşme döneminin heyecanı ile eşini İspanya'ya götüren Adnan'ın boğa güreşlerinde insanlık dışı vahşetle öldürülen boğaya tepkisi romanın doruk noktasını oluşturmaktadır. Odak figür, İspanya uzamında öldürülen boğanın bakıcısıyla kendi duyguları arasında özdeşim kurmuştur. Bakıcısının boğayı adeta bir damat ya da sünnet çocuğu gibi bin bir emekle yetiştirip büyüttüğünü, boğanın derisini parlatırken için için ağladığını ve onu 'ölüm adayı' olarak arenaya göndermenin onun için çok zor olduğunu tahmin etmektedir. *“Şu anda, belki de boğanın kuzguni derisini parlatırken elleri titriyor, benim gibi, için için ağlıyordu.”* (Binyazar, 174) Aynen gözünden sakındığı Filiz'inin olası ölümünü içi yana yana izlemek durumunda kalışı gibi... Adnan, bu durumu akıl almaz ve dayanılmaz bir durum olarak değerlendirmektedir. Boğanın arenaya ilk çıkışında duyduğu izleyenlerin coşkulu sesleri karşısında heyecanlanıp maskaralıklar yapması ile çiftin her ameliyattan sonra Filiz'in sağlığının düzeleceğine inanması benzerlik taşımaktadır. Binyazar'ın boğaya sürekli 'boğacık' diye hitap etmesi de, boğanın içinde bulunduğu durumla kurduğu empatiyi göstermektedir. Yazarın, karşıt bir duyguyla 'muhteşem ölüm gösterisi' olarak nitelendirdiği gösterinin, güneş kaybolduktan sonra başlamasına özellikle vurgu yapmaktadır. Kurguda boğanın ölüm zamanı olarak akşamın seçilmesi, sorunların karanlıkla simgelenebilmesine olanak tanımaktadır. Boğanın üzerinde şiddet ve ölüm oyunlarının oynanmasıyla odak figürün içinde varlık yokluk savaşı vermesi zamanlama yönünden önemli bir izlektir. *“O akşamüstü Lloret de Mar'da, can damarına banderilla batırılan boğa sanki*

ayaklarımın dibinde can çekişiyordu; öylesine daralmıştı yüreğim” (Binyazar, 179) Gecenin ilerleyen saatlerinde dışarı çıkan Adnan’ın ayaklarının onu boğanın ölüsüne götürmesi de içinde bulunduğu durumu ortaya koymaktadır. *“Bu dingin İspanya gecesinde, başkalarına eğlence olan boğanın ölümüne ağıt yakıyordum. Ölüme yakın olan bendim çünkü!” (Binyazar, 181).*

Adnan Binyazar’ın boğanın vahşice öldürülüşüne verdiği tepki duygularının dışa vurumu olmasının yanında toplumdaki şiddeti de simgelemektedir. Bu durum değişen düzenin ve gelişen teknolojinin insanları uygarlaştırmak yerine ilkellettiğini ortaya koymaktadır. Kurguda bu düşünceler yansıtılırken yazarın bilinç akışı tekniğini kullandığı görülmekte; İtalya uzamı sanki bir kameradan yansıtılırcasına anlatılmaktadır. Bu anlatımda ‘kan’ sözcüğü yinelenerek ‘sözde’ uygarlığın eleştirisi yapılmaktadır. Sürekli tekrarlanan ve her defasında bir öncekinden bir adet fazla kullanılan ‘Ole’ sözcüğü, insanların yozlaşmışlığını yansıtan çarpıcı bir ifadedir. *“Ole! (...) Ole! Ole! (...) Ole! Ole! Ole!”* İnsanları boğalarla kıyaslayan yazar, intikam duygusuyla kışkırtılıp savaş alanlarına çıkarılan insan kitlelerinin, arenaya çıkarılan boğalardan bir farkı olmadığını belirtmektedir. Anlatıcı özne, insanların zamanla uygarlaşmak yerine ilkellettiklerine ve kendileri, kendi türleri dışında hiçbir şeyi umursamadıklarına dikkat çekmektedir. *“Gladyatörlerin Roma’da birbirlerini öldürme gösterilerinden, matadorların boğayı öldürmesine geçiş, uygarlığın bir aşaması sayılabilir miydi? Boğa öldürme daha da ilkel; gladyatör çarpışmalarında eşitlik vardı; bunda o da yoktu” (Binyazar,182)*

Romanda boğanın ölümüne etkili bir anlatımla yer verilmesi, duygusallığın derinliğini ortaya koymaktadır. Burada acımasızca öldürülen boğa, anlatıcının yaşadığı amcasızlığa gönderme niteliğindedir, bir başkaldırıdır.

Filiz’in İspanya tatilinde başlayan rahatsızlığı, Berlin’e döndüklerinde kendilerini tekrar soğuk hastane duvarları arasında bulmalarına neden olmuştur ve Filiz’in durumu gittikçe kötüleşmiştir. Yumurtalıklarında yeni kistlere rastlanan Filiz, hastalığına da ölüm fikrine de alışmaktadır. En ufak kan görüşünde fenalaşan Filiz’in yerine kendi kanına alışmış, hatta üzerinde yapılan tahlillerden arta kalan kanları silen bir Filiz gelmiştir. Bu anlatıcı öznenin içini sızlatmasının yanında elinden bir şey gelmediği

için onu çaresizliğe itmiştir. Bu hastalık, Filiz kadar odak figürü de etkilemiş; onun kaygıdan nasıl yaşadığını bilmediği bir durum yaratmıştır. *“Hangi aşaması uyku, hangi aşaması uyanıklık bilemiyorsun. Uyku- uykusuzluk arasında beyni çürümüş süngere çeviren kaygı, uykuya yol açtığı ölçüde belleği de uyanık tutuyor.”* (Binyazar, 224)

Memesi alınmasına rağmen patolojiden gelen kötü sonuçlar, başladığı kemoterapi, iyice elden ayaktan düşerek hastanede yatmaya başlaması ve hatta ihtiyaçlarını bile göremeyecek duruma gelmesi, Filiz’in, iyileşeceği doğrultusundaki bütün umutlarının yok olmasına neden olmuştur. Bu süreçte Adnan’la konuşmalarında umutsuzluk ağır basmaktadır. Adnan ve Filiz çifti bu dönemde ölüm fikrine kendilerini alıştırmaya başlamışlar; üzerlerinde ölümün gölgesini hissetmişlerdir. *“Sen demez miydin, ‘Nasıl olsa bir gün öleceğiz; er ya da geç... Birimizden biri önce gidecek...’ Tanrı sıraya beni koydu.”* (Binyazar, 227)

3. ÖLÜM

Tezin bu bölümü, Filiz’in ölümünü temel almaktadır. Bedeni bitmek bilmeyen tahliller, ameliyatlara yıpranan Filiz, hastalığının da ilerlemesiyle artık kendi kendine bakamayacak duruma gelmiştir. Kaybetme korkusu ve hastalığın getirdiği yalnızlık, Filiz’i sarmalamakla kalmamış aynı zamanda dış ve iç gerçekliği arasındaki dengesini de zaman zaman bozmuştur. Filiz, hastanedeki oda arkadaşında Adnan’ın yüzünü görmekten ya da Adnan’ın yüzünde oda arkadaşının yüzünü görmekten sürekli şikayet etmiştir. Yanılsamaların etkisiyle isyanlarını, isteklerini sıralamaya çalışmıştır:

“Al bakalım, ne bulup alacaksın! Can aldığında can bulacaksın bende!” (Binyazar, 252) ‘ (...) *“Çektiklerin yetmezmiş gibi konuşup seni üzüyorum! ... Üzülmene dayanamam... Bir de ne düşünüyorum biliyor musun; bensiz ne yapacaksın sen?”* (Binyazar,253), *“(...) Sen ölüden korkarsın; benim ölü bedenimden korkma, ellerini üzerimde gezdir, beni öp; yüreğim dudaklarının, ellerinin sıcaklığını duyacaktır.”* (Binyazar, 257)

Filiz’in ölüme yaklaştığı bu dönemde, anlatıcı özne kabul edemeyeceği ölüm gerçekliğini şiddetle reddeden bir ruh durumu içinde olmuştur. Hastalık süreci onu

yıpratmış ve karamsar bir insana dönüştürmüştür. *“Bu aynada kendime bakınca, hüznün kara perdesi gerili bir yüz, kör alevli umut kandilinin can çekiştiği gözler, çatısı çökmüş bir beden, pelteye dönmüş bir kas yığını... görmeye alışmışım çünkü”*. (Binyazar, 251) Ancak Adnan, her şeye rağmen, ölüm haberine kadar umudunu korumuştur. *“Artık benim için umut gibi, hayat da yokluğa karışmıştı.”* (Binyazar, 266)

Filiz'in 'varlıktan yokluğa' dönüşümünü acıyla izlemek zorunda kalan anlatıcı özne, ne zaman hastaneden eve doğru yola koyulsa, Filiz'den ayrı geçirdiği ve geçireceği muhtemel zamanlara içermekte, yalnızlıktan yakınmaktadır. Çünkü Filiz onun için sadece bir hayat arkadaşı olmanın ötesinde şefkatine sığındığı bir kucaktır. Onun kaybı anlatıcı için bir ortada kalma durumundan farksızdır. *“Araba sürenlerin evlerinde bekleyenleri vardı. Bense ıssız çölde başımı sokacak kum dağları arayacak kadar yalnızdım.”*(Binyazar,261)

Filiz, hastalığın etkisiyle yer ve zaman algısını kaybettiği için kendini yeni evlendikleri dönemde sanarak Adnan'a 'Çayı koymuştum, içtin mi?' ve 'Sen daha yatmadın mı?' gibi sorular yöneltmiştir. Bunda bile Adnan'ı korum güdüsü yatmaktadır. Adnan ise bu durumu içi parçalanarak izlese de belli etmemeye çalışmıştır. Fakat, içine attığı duygularını bir yerden sonra, otobüste hıçkırıklara boğularak açığa çıkarmıştır. *'Avrupa, bize duygulara gem vurmaya öğretmiş olsa da, ağıtımı içime gizleyemiyordum.’* (Binyazar, 260)

Zamanının geldiğinin farkında olan Filiz'in ölümünden kısa zaman önce o; serumlarla beslenmekte ve bir tek kelime bile konuşmadan sadece üşüdüğünde titremek gibi bedensel tepkiler vermektedir... Ne Filiz'in durumu ne de Profesör Weitzel' in anlatıcı özneye kendini eşinin ölümüne hazırlamasını içeren söylemleri, Binyazar'ı ölüm acısına hazırlamaya yetmiştir. Ölüm haberini nöbetçi doktorun aramasıyla öğrenen Binyazar'ın kulaklarında “Eşiniz öldü.” sözü uzun süre yankılanmıştır.

4. ÖLÜMÜ KABULLENİŞ

Tezin son bölümünü oluşturan 'Ölümü Kabulleniş', Filiz'in ölümünden sonra anlatıcı öznenin içinde bulunduğu psikolojiyi, bu psikoloji doğrultusunda yaptıklarını ve düşündüklerini içermektedir.

En büyük mutluluğu, 'evde bekleyen bir eşe sahip olmak' olarak niteleyen anlatıcı özne için hayat yoldaşını kaybetmenin kabul edilemezliği tartışılmaz bir gerçektir. Adnan, yıllar süren hastalık süreci ve sonuçsuz ameliyatlara dolayısıyla ölümle tanışmış olsa da Filiz'in yokluğunu kabullenmesi oldukça zor olmuştur. Kurtuluşun imkansızlığı karşısında içten içe ölümün Filiz için bir kurtuluş olduğunu da kabul etmiştir. "...hiç hastalanmamış, hiç acı çekmemiş ruhların dinginliği var. Sağlığın, varlığın, yokluğun eşit kılındığı izlenimini veren bu geçişim, içimde bir rahatlama yaratmıştı." (Binyazar, 271) Buna rağmen, ölüm haberini aldıktan sonra ne yapacağını bilemez bir halde sürekli koşturmuş, üzerinde kıyafet olmasına rağmen uzun süre dolap kapaklarını amaçsızca açıp kapamış, nereye gitmesi gerektiğini hatırlayamamış ve kapının yerini dahi unutmuştur.

Sevgilisinin ölümünden sonra, Adnan'ın zihni tüm canlıların varlık yokluk, yaşam ölüm gerçekliğine yönelmiştir. Çocukken ölüsüyle oynadığı ağustos böceklerinden, hayatından gelip geçen kadınların ruhlarına, izlediği belgeseldeki porsuğun ölümünden, bir mekanda otururken karşılaştığı çingenenin acılı şarkısına ve Filiz'le nişanlı oldukları zaman öldürmek zorunda kaldığı fareye kadar çevresindeki bütün ölümlerle bir bir yüzleşmiştir. Ölüm haberini aldığı gece, kendini belgeselini izlediği porsukla özdeşleştirmesi dikkat çekicidir. Binyazar, kendini kaplana kesin yem olacak bir porsuk gibi kapana kısılmış hissetmektedir. "*Canını dar attığı deliğin kör aydınlığında, ölümü kaplanın kanlı dişlerinde gören porsuğun durumunda değil miydim ben de? Porsuk gibi kalbim patlarcasına soluyordum.*" (Binyazar,294) Filiz olmadan yaşamak ona anlamsız gelmektedir. Bir noktadan sonra, Adnan için ölüm acısı onda dayanılmaz bir boyuta gelmiştir ve tırnaklarını duvara sürterek kanatmıştır. Sonrasında tırnaklarındaki acının bir an için, yaşadığı ölüm acısını unutturmasından utanmıştır. Bu durum, Adnan'ın içinde bulunduğu çalkantıları yansıtmaktadır.

Hastanede işleri bittikten sonra, Filiz’le Berlin’de yaşadıkları eve dönen yazar, Filiz’in eşyalarını incelemiş, kıyafetlerini koklamış ve ölümün eşyalara bile yansıdığını fark etmiştir. “*Filiz’in kırık dişli taraklarla tarandığını hiç görmemiştim; bu kırık dişli tarak neyin nesiydi? Banyodaki saatin camı ne zaman kirlenmişti?*” (Binyazar, 288) Dışarıdan gelen ambulans sirenleri, Adnan’a ölümün ne kadar sıradan ve çok yaşanan bir olay olduğunu fark ettiren gerçekler olmuştur.

Filiz’in ölümüyle birlikte ölüm gerçekliği Adnan’ın tüm dengesini alt üst etmiş ve neyin gerçek neyin gerçek dışı olduğuna dair algısını yok etmiştir. Bu dönemde bilinçaltında yer etmiş ölüme dair bütün olgular birer birer su yüzüne çıkmıştır. Bunlardan ‘uçuşkanlar’ olarak nitelenen ruhlar ve anlatıcı öznenin onlarla etkileşimi, Adnan’ın Filiz’le karşılıklı sevgilerinin ve yaşadıkları her anın ne derece özel olduğunu anlaması, ölümü kabullenmesi bakımından önemlidir. Anlatıcı özne bu uçuşkanları nar kırmızısı dudaklı, hoş kokular yayan, hoş yüzlü kadınlar olarak betimlemekte, Filiz’in bir uçuşkana dönüştüğünü görmektedir. Odak figür, bu uçuşkanların; ilk aşkı, staj yaptığı köyde çeşmeden su taşıyan kız, Diyarbakır’da aşık olduğu komşu kızı ve üniversiteden aşkı olduğunu fark etmesinden sonra hepsinin ölümünde yaşanan haksızlıkları anlatmasıyla şaşkınlığa uğramıştır. Filiz’in de onlardan birine dönüşmesi, anlatıcı öznenin gözünde Filiz’in ölümünün zamansız ve haksız olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Adnan Binyazar’ın, eşinin ölümünü kabullenmesi uzun yıllarını almıştır ve yazdığı bu roman bu sürecin en önemli tanığıdır.

SONUÇ

Adnan Binyazar’ın yaşadığı gerçeklik odağında kurguladığı Ölümün Gölgesi Yok adlı romanında, eşi Filiz’le yaşadığı mutluluk ve bunun ölümle sonuçlanması konu edilmiştir. Yazar ölüm gerçekliğini, Filiz’le birlikte verdikleri yaşam savaşını, insanın ölüm karşısındaki güçsüzlüğünü, yarım kalmışlığını harmanlayarak aktarmıştır. Gerçeklik aktarılırken yaşam ve ölüm iç içedir ve şimdiki zamana geçmişte yaşananlar yerleştirilmiştir. Ölüm ve kaybın etkisi, karşıtlıklar derinleştirilerek etkin kılınmış, simgelerle zenginleştirilmiştir. Yapıtta İnsanın doğa karşısındaki güçsüzlüğü

temel alınmış, bununla birlikte insanların hayvanlar üzerindeki gücüne simgeler yoluyla dikkat çekilmiştir.

Bu tez çalışmasında romanın geri dönüşlerle zenginleştirilmiş kurgusu, ölümün, anlatıcı özne Adnan Binyazar üzerindeki etkisi temel alınmış, kronolojik dizgede incelenip değerlendirilmiştir. Bu düzenleme içinde ölüm kavramı; etkisinin hissedilmediği, gölgesinin hissedildiği, gerçekliğin yaşandığı ve kabul edildiği olmak üzere dört evrede incelenmiştir. Yapılan incelemeyle 'ölüm'ün, hayatın yadsınamaz bir gerçeği olduğu ve ne kadar uzun bir süreci kapsarsa kapsasın ölümü kabullenmenin zor olduğu yargılarına ulaşılmıştır.

Bu çalışmayla ölümün, insan hayatının doğmak, büyümek kadar doğal ve evrensel gerçekliği olduğu; ırk, dil, din, cinsiyet gözetmeksizin, her insanın dünyadaki varlığının belirleyicisi olduğu sonucuna varılmıştır. İnsanoğlu, yaşamda ölüm gerçekliğiyle yan yana bulunmasına karşın ölümü ve insan kaybını en yakınında hissedinceye kadar, kendisine uzak olduğunu düşünme eğilimindedir. Ancak kabullenilmese de ölüm hayatın en önemli belirleyenisidir.

KAYNAKÇA

Binyazar, Adnan. Ölümün Gölgesi Yok. Can Yayınları, 2009